

Türkiye-AB: Çifte standart artık son bulmalı

AB tam üyeliğimizin belirsizliğe mahkûm edilmiş olması, ülkemize yapılmış büyük bir haksızlıktır. Türkiye, Avrupa Birliği'ne başvurduğunda, daha kurulmamış ülkeler bile bugün Avrupa Birliği üyesi yapılmışken, Türkiye'nin pozisyonunun değişmemesi kabul edilemez.

ERDAL BAHCIVAN

T

AM ÜYELİK müzakerelerinde ülkemizin de eleştiriyi açık yanları var. Ancak, AB'nin ülkemize yönelik tavırları, bütünüyle ve oldukça haksızdır. 2016'dan üyelik müzakerelerinin durdurulduğu 2021'e kadar gerilen ve daha sonrasında pozitif gündem ile karşılıklı kazanımlar elde edilmesi hedefiyle başlatılan süreç, hayal kırıklıklarımızın ne ilki ne de sonudur.

"Birleşik bir Avrupa" hayalinin günümüzdeki en somut göstergesi olan "Avrupa Birliği" fikrinin temelleri 74 yıl önce atıldı. Geçen süre içinde AB; mallarının, hizmetlerinin, sermayelerinin ve insanların serbest dolaşımını başarabilen, ortak para birimini geniş bir coğrafyada kullanabilen ve tarımdan sanayiye, eğitimi sağlığı, sosyal güvenlikten fikri mülkiyete kadar daha birçok alanda politikalarını ortaklaştırabilen dünyadaki en gelişmiş uluslararası örgüt oldu.

Türkiye için 1980'lere kadar "İş Birliği Partneri" 2000'lerin başına kadar "İmtiyazlı Ortak" ve 2004'ten günümüze kadar ise istikrarlı bir şekilde "Stratejik Ortak" tanımlamaları, AB'deki kafa karışıklığının en somut ifadeleridir.

Avrupa katansında refah ve barış kâhçı hâle getirmek amacıyla yola çıkan bir fikrin en somut hali olan Avrupa Birliği'ni, bugün mo-

dern zamanların en büyük birlik projesi olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Tarihi boyunca dini, ekonomik, jeopolitik ve benzeri birçok nedenden dolayı birbirleriyle ezelden beri savaşmış uluslar, bugün ortak bir Avrupa-lık kimliği altında bir arada yaşamaktadır.

TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ

İşte tam da bu bağlamda, Türkiye ve AB arasındaki ilişkilerin dün ve bugününe ve asıl önemlisi geleceğine ilişkin projeksiyon yapmak; başta siyaset yapımcılar olmak üzere, araştırmacılar, akademisyenler, ekonomistler, STK'lar ve biz sanayicileri ciddi bir düzeyde ilgilendirmektedir.

Bu ilişkiyi projeksiyon tutarlıken, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin geleceğine ilişkin öngörülerde bulunmak için de öncelikle bu sürecin geçmişine kısaca değinmekte yarar var. Türkiye, henüz 6 üyesi bulunan ve o zamanki ismiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) 31 Temmuz 1969 tarihinde or-

taklık başvurusunda bulunmuştur. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması vesilesiyle Türkiye ve AET arasında ortaklık kurulmuştur.

Bu anlaşmada dikkat çeken üç husus vardır: Öncelikle ortaklığın genel ilke ve esasları belirlenmiştir. Bu doğrultuda malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin ortak bir rekabet düzeni dikkate alınarak serbestçe dolaşabileceği bir "ekonomik alanın" kurulması için kademel bir hazırlık süreci öngörülmüştür.

İkinci olarak Anlaşma'nın 28. maddesi, Topuluğu Kuran Anlaşma'dan doğan yükümlülüklerin Türkiye tarafından üstlenilebileceğinin tespit edildiği bir senaryoda akit tarafların, Türkiye'nin Topuluğa katılmasını ya da başka bir ifadeyle AB'ye üye olması ihtimalini "değerlendireceğini" ifade etmektedir.

Dolayısıyla Ankara Anlaşması, ilişkilerin ilerleyeceği yolun başlangıç noktası olarak bir "çerçeve anlaşma" özelliği taşımaktadır. Bu da anlaşmanın üçüncü önemli hususudur.

Bu anlaşma çerçevesinde Avrupa Birliği'ne katılma süreci ne ülkemiz yarım asırdan fazla süredir büyük emek veriyor. Bu vizyon, aslında iki yüzyıldan bu yana devam eden Batı'ya yönelimin nihai aşamasını ifade etmektedir. Zaman zaman yaşanan sorunlara rağmen Türkiye her zaman bu önemli projenin bir parçası olmak istemiştir.

Fakat bugün geldiğimiz noktada 1950 yılından bu yana tam altı kez "genişleme süreci" yaşanan ve her genişleme sürecinde içine yeni üyeler alındığı ve 27 üyeli bir birlik haline gelen Avrupa Birliği, Türkiye'nin pozisyonunu ne yazık ki sürekli olarak "aday ülke" kategorisinde sabit tutmuştur ve tutmaya devam etmektedir. Türkiye Avrupa Birliği'ne başvurduğunda, daha kurulmamış ülkeler bile bugün Avrupa Birliği üyesi yapılmışken, Türkiye'nin pozisyonunun değişmemesi kabul edilemez.

Bu yönüyle bakıldığında, Türkiye'nin AB üyeliğinin ağır- lık olarak AB tarafında maa- lesef iç siyaset malzemesi ya- pıldığını söylemek yanlış ol- mayacaktır. Bu sorun mutlaka aşılmalıdır. Bunun için de mü- zakereler sürecinin seçim odaklı popülizm söylemleri ile kısa vade- li dar bakiş açılarından kurtarıl- ması gerekmektedir.

Bugün milyonlarca vatan- daşımız AB üyesi ülkelerde ya- şamaktadır. Avrupa'nın kal- bindeki Türk topluluğunun bu varlığı, katada barış, kültürel zenginlik ve medeniyetler arası iş birliği bakımından da önemli bir fırsat sunmaktadır. Ne yazık ki bu fırsatın yeteri kadar değerlendirilmediğini görü- yoruz. Oysa Avrupa'daki Türk topluluğunun, çoğulu Avrupa kimliğinin çok önemli bir par- çası olarak görülmesi, Avru- pa'nın sahip çıktığı değerleri daha da güçlendirecektir.

"UZUN İNCE BİR YOL"

14 Nisan 1987 tarihinde, döne- min Başbakanı Turgut Özal, AB'ye "tam üyelik" başvurusu- nu "uzun ince bir yolduz" söz- lerıyla tarif etmekteydi. Gerçek- ten de Türkiye'nin AB serüveni- ni daha isabetli bir şekilde tarif edilebilecek tanım yoktur. Biraz sonra geçeceğim ve bu ilişki- nin en önemli ayağı olan gümrük birliğinden dolayı Türki- ye, AB'nin ekonomik bir ortağı- mızdır, aday ülkesi midir, artık karar veremekteyiz. Türki- ye söz konusu oldu mu; 1980'le- re kadar "İş Birliği Partneri", 2000'li yılların başına kadar "İmtiyazlı Ortak" ve 2004'ten günümüze kadar istikrarlı(ç) bir şekilde "Stratejik Ortak" olarak yapılan tanımlamalara, AB'deki bu kafa karışıklığının en somut ifadeleri olarak görülmelidir.

Şu bir gerçek ki Türkiye'nin AB'ye üye olmak yönündeki ca- baları 60 yıldan fazla bir süre- dir devam etmektedir. Bu özve- ri kabayla rağmen AB tarafın- dan, Türkiye'nin bir türlü tam üye-liğe hazır bulunmadığına dair tu-

tum ve yaklaşımı önümüzdeki en ciddi sorundur. Öyle ki, ülkemiz kamuoyunda ve iş dünyasında bu konuda yaşanan hayal kırıklı-ğın üyeliğe sürecine olan inancı za- yıflatmaktadır. Yaşanan belirsiz-lik, müzakerelerde her iki tarafa da rehavete yol açmaktadır.

Türkiye'nin AB'yle günü- müzdeki ilişkilerinin zemini katıl- m müzakereleri sürecinden önce, 1995'te başlayan gümrük birliğine dayanmaktadır. Tam üyelik süreci tamamlanmadan önce gümrük birliğine katılmış olan Türkiye'nin bu durumuna benzer AB üyesi hiçbir ülke bu- lunmamaktadır.

Türkiye'nin katılım sürecin- de yaşadığı mağduriyet, hiç şüp- hesiz AB-Türkiye ilişkilerinin temelinde yatan bu istisnai dur- umdan da kaynaklanmaktadır. Gümrük birliği konusunda çok ciddi bir ödün vermiş olmasına rağmen, Türkiye'nin tam üyeli-ğinin belirsizliğe mahkûm edil- miş olması ülkemize yapılmış büyük bir hakstıktır. Bu bağ- lamda yaşananlar bir maskeli balo ya benziyor. Bu maskeli balo artık sona ermelidir.

NEDEN GÜNCELLEME?

Gümrük birliğinden söz etmiş- ken bu konuyu biraz açmakta yarar görüyoruz. AB organları, tam üyelik konusunda ülkemiz açısından artık kabul edilemez bir yaklaşım içinde olsa da Gümrük Birliği, az önce de ifade etti-ğim gibi, AB ile Türkiye arasın- da atılmış ileri adımlardan biridir. Gümrük birliği, yalnızca iki taraf arasındaki gümrük vergi- lerinin kaldırılmasını değil, Ortak Gümrük Tarifesi'nin kul- lanımını ve Türkiye'nin Ortak Ticaret Politikası'na tam uyumu- na da öngörmektedir.

Bütün gümrük birliğinin etkisiyle AB ülkeleri Türkiye'nin en vazgeçilmez ticaret part- nerleri olsa da, AB ile dış tica- ret hacmimiz 210 milyar doları bulsa dave 104 milyar dolarla ih- racatımızın yüzde 41'i AB ül- kelerine yapıyor olsak da; AB ile Türkiye arasındaki ticaretin he-

deflendiği seviyeye hâlâ ulaş- madiğı ve hatta geride kaldığını tespit etmekteyiz. Bu durumun temel nedeni, gümrük birli-ğinin mevcut yapısının günümüz açısından yetersizliğini kay- naklanmaktadır. İki taraf arasın- daki ortaklığın hukuksal zeminini ticari ve ekonomik ihtiyaç- ların çözümü için, ne yazık ki, çağın gereklilikleriyle uyus- mamaktadır.

Öte yandan Türkiye, AB üyesi olmadığı için karar alma süreçlerine katılamamakta ve bu da kendi lehine AB tarafından alınacak kararlarda etkili olamamasına yol açmaktadır. Bu hususu özellikle serbest ticaret anlaşmaları (STA) ve yabancı ürünlerin pazarımıza girişinde meydana gelen trafik sapsasın- da açık bir şekilde görüyoruz.

Diğer tarafta AB, çeşitli ül- kelerle yapmaya devam etti-ği STA'lar sayesinde ikili tica- ri ilişkilerine önemli ölçüde iv- me kazandırmaktadır. Ancak Türkiye, Ortak Gümrük Tarife- si nedeniyle bu anlaşmalara di-ğer ülkeler gibi müzakere sürecine katılmadan uymak zorun- da kalmaktadır. Daha doğu bir ifadeyle, AB'nin STA imzaladı-ğı ülkelerin malları Türk paza- rına gümrük vergisi veya kotaya maruz kalmadan girebilmekte, ancak Türk malları söz konusu üçüncü ülkelerin pazarlarında aynı avantajlardan yararlanamamaktadır.

Bütün bu hususlar çerçe- vesinde, AB-Türkiye; gümrük birliğinin sürdürülebilirlik kapsamındaki yenei gelişme- lerini mutlaka müzakere maa- sana koymalıdır. Bu kapsamda AB'le sağlanan tüm destekler- den Türkiye'nin de yararlanma- sı sağlanmalıdır. Bunun da ola- bilmesi için özellikle tarım ile hizmetleri de kapsam dahiline alacak şekilde, gümrük birli-ğinin günün şartlarına göre güncellenmesi artık hayatı bir öne- me ulaştırmıştır. ●

*İstanbul Ekonomi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı

AB'nin STA imzaladığı ülkelerin malları Türk pazarına gümrük vergisi veya kotaya maruz kalmadan girebilmekte, ancak Türk malları söz konusu üçüncü ülkelerin pazarlarında aynı avantajlardan yararlanamamaktadır.

Vize engeli...

SÖPHEŞİZ Kİ, ÜYELİK müzakerelerinde ülkemizin de eleştiriyi açık yanları olmuştur. Ancak, AB yetkililerince ülkemize yönelik takıntılar tavır, bütünüyle ve oldukça haksızdır. 2016'dan üyelik müzakerelerinin durdurulduğu 2021'e kadar verilen ve daha sonrasında Pozitif Gündem ile karşıt kazanımlar elde edilmiş hedeflerle başlatılan süreç, hayal kırıklıklarımız ne iki ne de sonudur.

Nitekim, AB Yüksek Temsilcisi Josep Borell ve Genişlemeden Sorumlu Komisyon Üyesi Oliver Verhulst tarafından hazırlananak 29 Kasım 2023 tarihinde kamuoyuyla paylaşılan rapordan sonra oluşan olumlu hava, son AB Zirvesi'nde Türkiye'ye yönelik dile getirilen aynı engeller ile yeniden dağıldı. Bu nokta, tam da "uzun ince yol" a bir de "sabr" ifadesini eklemenin yeridir.

Bu metfor üzerinden sizleri düşünmeye çağıracağım bir diğer husus ise vize konusudur. Vatandaşlarımız için artık bir çileye dönüşen vize uygulaması, adeta **MAĞDURİYET**, ticaret erbabının ve personellerin Avrupa'ya giriş-çıkışını engelleme konusuna dönüştürüldü. Bu da Türkiye'nin rekabetçi pozisyonunu açıkça zedelemektedir. Vize engeli nedeniyle gerçekleştirilemeyen B2B görüşmelerinden kaynaklı dotaylı maddi zarar, mevzu bahis dahi edilmiyor. Dolayısıyla, vatandaşlarımızın vize vize uygulamasının zamansal ve maddi maliyeti, bu konuda atılacak somut adımlara duyduğumuz ihtiyaçla doğru orantılı bir şekilde artmaktadır.

ÇİFTE STANDART SON BULMALI Öte yandan aynı AB, bugün kendi geleceğine ilişkin tartışmaları artık "Yeşil Mutabakat", "Sınırda Karbon Mekanizması Düzenlemesi" gibi sistemlerle, 2050 yılına hedefler koyarak, kendisini her yeni koşula karşı dayanıklı hale getirmeye gayret göstermektedir. Dahası Türkiye gibi en önemli ticaret partnerlerini de bu konulardaki duyarlılığını her fırsatta hatırlatmaktadır. Kuşkusuz Türkiye sadece AB istediği için değil; kendi ülke ekosisteminin sağlıklı geleceği için iklim değişikliğine duyarlı bir ekosistem oluşturmak için elinden geleni yapacaktır. Fakat Türkiye'nin üyelik konusunda yarım asrı aşan samimi çabası gözmezdin gelinirken, en azından bu cabalar göz önünde bulundurulur; "Yeşil Dönüşüm" konusunda Avrupa'da şirketlere verilen desteklerin Türk şirketlerine de kullandırılması, AB organlarının bu süreçteki niyet göstergesi olarak algılanacaktır. Bütün bu gelişmelere rağmen, bilmesini arzu ederim Türkiye'nin en kısa sürede Avrupa Birliği'ne entegre olması hem bölgesel barışın tesisinde hem de küresel ekonominin önündeki önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye'nin AB'ye üyeliği noktasındaki inancımı tüm olumsuzluklara karşın koruduğumu ifade ederken, AB organlarını da bu süreçle ilgili çifte standartlarını artık bir kenara bırakmalarını zamanının geldiğini ifade etmek istiyorum.

EDİTÖRDEN

Uzun, ince ve meçhul bir yol...

EKONOMİ Diplomatik'in bu sayısında Türkiye'nin Avrupa Birliği yolculuğunu merkeze aldık.

Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini attığı 19 Mayıs 1919'un 105'inci yıldönümünde ortaya çıkan şu; Türkiye'nin "tam üyelik perspektifinin" bitmeyen, ışığın hiç görünmediği bir tünele dönüşmesi.

Üyelik hayalinin hala "kurtarılabilir" olup olmadığını ise, gümrük birliğinin güncellenmesi süreci belirleyecek gibi; İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı Ayhan Zeytinoglu, Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliğinin geliştirilmesinin, üyelik için de "can suyu" olacağını anlattı yazısında. Araştırmacı Can Selçuki de "yorgun" olarak tanımladığı gümrük birliğinin güncellenmesi için Türkiye'nin de, özellikle sanayi politikalarında adım atmasının elzem olduğunu vurguladı.

TEPAV Avrupa Birliği Direktörü Nilgün Arısan Eralp, Türkiye-AB ilişkilerinin girdiği çıkmazı her iki tarafın da yaptığı hatalara bağladığı yazısında, Kıbrıs meselesinin gölgesi ile, Türkiye'nin atamadığı demokratikleşme adımlarının bu çıkmazı derinleştirdiğini anlattı. **İstanbul Sanayi Odası** Başkanı **Erdal Bahçivan** ise, AB'nin Türkiye'ye uyguladığı "çifte standarda" dikkat çekti.

İngiltere'nin ayrılması sonrasında Avrupa Birliği de artık eskisi gibi değil; Nitekim Emekli Büyükelçi Hakan Okçal da, Çin Devlet Başkanı'nın 5 yıl aradan sonra Yaşlı Kıta'ya yaptığı gezide, "farklı bir Avrupa ile karşılaştığını" yazdı; Çin Avrupa'da kendisine yakın duran Sırbistan ve Macaristan'a yatırıma hevesli. Ancak Okçal'a göre, Çin'den yatırım çekmek isteyen Türkiye'nin öncelikle Avrupa ile sorunlarını çözmesi gerekiyor.

Türkiye'nin AB süreci önündeki bir başka sıkıntı ise Yunanistan ile ilişkiler; Emekli Büyükelçi Yiğit Alpoğan, Yunan Başbakanı Miçotakis'in kritik Türkiye ziyaretini ve iki ülke arasındaki normalleşmenin " Hamas anlaşmazlığına rağmen" sürdüğüne işaret etti.

Haziran ayındaki Avrupa Parlamentosu seçimleri de hem Türkiye'nin tam üyelik serüvenini, hem de AB'nin yönelimini belirleyecek; Bakalım kamuoyu yoklamalarının gösterdiği gibi Avrupa'nın popülist sağ, merkez solu alt edecek mi?

Türkiye-AB ilişkilerinde de, Avrupa Birliği'nin geleceği konusunda da üzerinde düşünülecek, yazıp-çizilecek çok unsur var; EKONOMİ Diplomatikde bu sayısında bu alandaki beyin fırtınasına bir katkı yapmayı amaçladı.

ZEYNEP GÜRCANLI - TALİP AKTAŞ

Sanayi üretimi ikinci çeyrekte frene bastı

İç piyasa ve ihracat pazarlarındaki durgunlukla birlikte artan finansman sorunlarının üretim sektörleri üzerindeki baskısı artıyor. Hem iç piyasada hem de ihracat pazarlarında talebin zayıf seyri üretimde 'bahar yorgunluğu' yarattı. İkinci çeyrek itibarıyla İSO İmalat PMI 50 eşik değerine altına inerken, faaliyet koşullarının bozulmaya başladığı imalatta kapasite kullanım oran-

ları da geriledi. Sanayi üretimi ise şubattaki hızlı yükselişin ardından martta eksiye geçti. Parasal sıkılaşma sonucu iç pazarın daralmaya başlaması, ihracat pazarlarında henüz talebin istenilen seviyede canlanmaması, yanı sıra artan finansman sorunları gölgesinde girilen ikinci çeyrekte üretimden yavaşlama sinyalleri gelmeye başladı. İSO İmalat Sanayi PMI Endeksi, Nisan'da

49,3'e gerileyerek eşik değeri 50'nin altına indi. Bu veri sanayicilerin ikinci çeyreğe zorlu bir başlangıç yaptığını işaret ederken; sanayi üretimi de şubattaki sert yükselişin ardından martta aylık yüzde 0,3 daralarak soluklandı. İmalat sanayiinde kapasite kullanım oranlarına bakıldığında ise mevsim etkisinden arındırılmış KKO, nisanda bir önceki aya göre yüzde 0,2 düşerek yüzde 77 oldu.